

*Montezuma
och djävulen*

Montezuma och djävulen

Personerna :

Indianer:

Montezuma, härskare av Mexico
Guatemoc, hans brorson
Tendile, en avlägsen släkting
Marina, tolk
Montezumas ceremonimästare
5 budbärare
5 präster
5 hövdingar
samt aztekiska krigare

Spanjorer:

Hernando Cortez, spanjorernas befälhavare
Bernal Diaz del Castillo, menig soldat
Juan Garcia, menig soldat
En annan soldat
En kapten
Velazquez, hysterisk soldat
En vakt
En präst
samt andra soldater

Handlingen tilldrar sig i Mexico från augusti 1519 till den 30 juni 1520.

Copyright © Christian Lanciai 1988

Montezuma och djävulen

Akt I Scen 1. Montezumas palats.

Montezuma Är jag gud eller är jag människa? Därom tvekar endast jag. Mitt folk tillber mig som gudomlighet och vågar icke se på mig. Jag vördas som ofelbarheten själv, och min ställning är oantastlig. Ingenting kan rubba mig från min absoluta makt som Mexicos härskare om det inte även kan rubba solen från dess gång.

Ändå tvivlar jag. Hur kan jag då tvivla? Ensam i mitt gränslösa rike tvivlar jag på min egen gudomlighet, emedan jag ensam i mitt rike känner äckel inför vad som äger rum i gudomlighetens namn. Förvisso är våra tempel praktfulla med de gränslösa rikedomar som förgyller dem, vi har ett prästerskap utan motstycke i sin oemotståndliga magi: deras aldrig klippta hår dagligen kammat med färskt människoblod fyller alla med gränslös vördnad och beundran. Deras makt är oantastlig som min egen. Men ändå tvivlar jag,

emedan jag inte kan låta bli att tycka synd om alla de människor som offras till gudomligheten varje dag. Människooffren är nödvändiga och nyttiga, de håller vårt folk i schack och hindrar oss från att bli för många samtidigt som det upprätthåller respekten för religionen, men de som offras är dock människor. Och genom att jag inte kan låta bli att tycka synd om dem måste jag tillstå att jag är behäftad med en svaghet. Denna svaghet är en sorts ömklig medmänsklighet. Men gudomligheten kan inte vara svag. Därför och endast därför betvivlar jag min egen gudomlighet.

En gammal legend berättar att ljusa gudomliga främlingar en dag skall komma över havet för att avlösa vår gudomlighet med en ny gudomlighet. Om denna nya gudomlighet skall vara bättre eller sämre än vår berättar inte legenden. Den berättar blott att nya gudar skall avlösa de gamla.

Men vad vill nu mina tjänare, när de så vågar störa mig mitt på dagen, fastän det bara var igår som de störde mig senast? Vad vill fridstörarna, min ceremonimästare?

Ceremonimästaren De är förtvivalade över att de än en gång kommer och stör dig, o gudomlige, men de har nyheter.

Montezuma Vad då för nyheter? Nya stammar som gör uppror eller har underkuvats? Jag befattar mig inte med kriget. Låt dem uppsöka befälhavarna.

Ceremonim. O gudomlige, de har sällsamma nyheter om främlingar som kommit från öster över havet.

Montezuma Döda dem då, om de är främlingar. Hit kommer ingen oinbjuden.

Ceremonim. O gudomlige, dessa främlingar är inte vanliga människor. De ser mera ut som gudar.

Montezuma Vad säger du?

Ceremonim. De bär skinande kläder och är vita i hyn, och allt vad som berättas om dem är otroligt, underbart och skrämmande.

Montezuma Du säger att de kommit från öster? Kan det då verkligen vara Quetzal som kommit tillbaka? Tror du på det?

Ceremonim. O gudomlige, ingen vet vad han skall tro om dessa underbara men skräckinjagande främlingar.

Montezuma Låt då tjänarna få träda in med sina nyheter.

(Ceremonimästaren släpper in budbärarna. Dessa kommer in genom en skjutdörr i fonden, som för ett ögonblick släpper in bländande dagsljus och låter skymta en bländande utsikt över Mexicos huvudstad Tenochtitlan, för att genast slutas igen när budbärarna är inne. Dessa faller på knä och böjer huvud och armar mot golvet av vördnad för Montezuma. Ingen indian vågar någonsin se Montezuma i ansiktet av vördnad.)

Vad vet ni om främlingarna som landstigit?

1 budbäraren O store och gudomlige, de är obeskrivliga i sin skönhet, sin fräckhet, sin smutsighet och sin underbarhet.

Montezuma Vad gör de?

1 budbäraren De har åskan i sin makt.

2 budbäraren De pekar på vårt folk med en järnstav, och de dör.

3 budbäraren De kan lägga sig till med en häst under sig, som de sedan är fastvuxna med. Och sedan kan de ta av sig hästen igen, som ett par skor.

4 budbäraren De har kommit över havet på skinande berg av bomull.

5 budbäraren Och de sprider sjukdomar så fort de kommer i kontakt med vårt folk.

Montezuma Ni svamlar.

1 budbäraren Nej, vi talar sanning.

Montezuma Är de gudomliga eller bara vanliga människor?

1 budbäraren O gudomlige, vi vet ej.

Montezuma Varför har de kommit?

2 budbäraren De vill ta vårt land ifrån oss.

3 budbäraren De vill ha vårt guld.

4 budbäraren De vill besöka din stad och sedan resa hem igen.

5 budbäraren De vill ta våra hustrur.
Montezuma Är de präster eller soldater?
1 budbäraren De är präster och soldater.
Montezuma Vill de ha krig eller fred?
2 budbäraren De säger de vill ha fred men de för krig.
Montezuma I vilken guds namn kommer de?
3 budbäraren Deras religions tecken är en jungfru med ett barn.
Montezuma En sådan gud har icke vi. Är de farliga eller ofarliga?
4 budbäraren De vänder våra vasaller emot oss.
Montezuma Då är de farliga och måste utrotas.
5 budbäraren De för krig med åskan som vapen, och alla dör i deras väg.
Montezuma Då är de gudomliga. Då måste de blidkas.
1 budbäraren Vad skall vi göra med dem, o gudomlige?
Montezuma Vi skall pröva dem. Blidka dem med presenter. För fram tyger, ädelstenar, hantverk och guld. Men låt icke våra krigare lämna dem i fred. De skall dö i den mån de är mänskliga och endast överleva i den mån de är gudomliga.
Ceremonimästaren Den gudomlige Montezuma har talat.
Montezuma Är ni nöjda?
1 budbäraren Vi är nöjda.
2 budbäraren En fråga till. Får vi offra dem på våra altaren?
Montezuma Om de är gudomliga låter de sig inte offras. Om de är mänskliga måste de alla offras. Offra så många av dem som ni kan.
2 budbäraren Då måste vi skona dem och ta dem levande.
Montezuma Gör vad ni vill därvidlag, men lämna mig i fred.
Ceremonimästaren Den gudomlige Montezuma har talat färdigt. Gå.
(De fem budbärarna drar sig baklänges ut. Åter skymtar ljuset och stadsutsikten.)
Montezuma Nå, vad tror du?
Ceremonim. Jag fruktar att vi inte slipper dessa gäster så lätt.
Montezuma Varför tror du det?
Ceremonim. Därför att jag tror varken de är mänskliga eller gudomliga.
Montezuma Vad är då det tredje alternativet?
Ceremonim. (nästan viskande) Jag tror att de är en värre ondska än all ondska som redan finns i landet.
Montezuma Min vän, du spår illa. Allt är bäst som sker. Det finns bara mänskligt och gudomligt, ingenting annat. Det onda blir gott i gudomlighetens tjänst, och det goda blir ont i människans tjänst. Det onda skall dö men gudomligheten skall bestå. Utanför detta finns intet.
Ceremonim. Vad är då det gudomliga som är smutsigt, sprider sjukdomar bland vårt folk och gör som vi med våra hustrur?
Montezuma Du beskriver ett dunkelt mysterium.
Ceremonim. Det är detta dunkla mysterium vi måste lösa.
Montezuma Främlingarna skall bevakas noga dag och natt och aldrig lämnas i fred för våra provningar och våra uppvaktningar. Är det förstått?
Ceremonim. Det är förstått.
Montezuma Då kan du gå.
Ceremonim. Jag lämnar er i fred, o gudomlige. (drar sig tillbaka)
Montezuma Vi måste få veta mera om detta mysterium som varken är mänskligt eller gudomligt utan som i stället kan vara enbart destruktivt. Han har rätt. Om de är gudomliga, varför är de då smutsiga och tarvliga med våra kvinnor? Detta luktar ett värre ont än någonting jag känt. Om detta kan lösa mitt medmänsklighetsproblem så är risken att vi får andra problem i stället.

Scen 2. Ett middagsbord i Cortez läger.

Cortez Hör du, Tendile eller vad fan du nu heter, inget snack om saken alltså, vi vill träffa den där jävla Montezuma, och därmed basta! Så var det med det! Översätt, Marina.

Marina Vår kapten önskar träffa den store gudomlige Montezuma själv.

Tendile Malinche är oförsämd. Han har just kommit i landet och vill redan tala med gudomlighetens högste representant. Det går inte. Säg honom att han måste ödmjuka sig först. Och han har ännu inte talat om för mig vad han egentligen vill här i landet med sin utmanande närvaro. Hans gudar är främmande för oss, ingen av dem har vi hört talas om förut, och ändå vill han etablera dem här. Det går bara inte. Så opraktisk och dum får man inte vara.

Marina Tendile säger att du just har kommit i land och redan vill träffa landets härskare. Det går inte. Han vill veta i vilket ärende du har kommit och vad du egentligen vill åstadkomma.

Cortez Säg åt honom att ta sig i häcken och att mitt tålmod inte är hur långt som helst. Säg honom att vi medför det glada budskapets heliga religion, som innebär frid och kärlek, och att vi inte lämnar hans djävla land förrän vi har madonna och kors i varenda förbannad by. Det är allt vad vi vill. Allt det andra, som handel och utforskning av hans härskares guldresurser och utrotning av det häringa mänskoofferssystemet kommer sedan.

Marina Malinche säger att han är här för att göra affärer med ditt folk, och därför vill han förhandla med den store Montezuma personligen.

Cortez Visa honom de här glaspärlorna som tecken. Han ser nog inte att de inte är äkta. De har ju varken glas eller pärlor här i landet.

Marina Som tecken giver han er dessa kostbara pärlor.

Tendile (ger ett tecken, och två indianer bär in en stor kista framför bordet. Kistan öppnas, och de finaste bomullstyger och guldföremål blottas och demonstreras.)

Detta vare vårt tecken på vår gästfrihet och goda vilja. Ni är enbart välkomna här i vårt land.

Cortez (reser sig häftigt) Din djävla hycklare, du har ju inte annat än bekrigat oss sen vi satte foten i hans förbannade kvicksand och förlorade våra skepp och dog i hans förbannade sjukdomar! Och så ger du oss detta billiga krimskrams som tröstande mutor!

Marina Malinche är arg för att du bara krigat emot honom sedan han kom i land. Så gör man inte mot gästande vänner.

Tendile Kriget börjades inte av oss. En affärsman som börjar förhandla med att börja krig är ingen god affärsman.

Marina Han säger att du började kriget.

Cortez Ja, ja, men vi vill bara fred. Säg honom det. Säg honom, att han får vad han vill bara han tror mig.

Marina Malinche säger att du får önska dig vad du vill som tecken på hans välvilja.

Tendile (får en lurig blick) I så fall skulle jag önska den där hjälmen där borta. Den liknar en som gått i arv till mig från mina förfäder och som nu finns placerad på guden Huichilobos huvud. Denna liknande hjälm skulle intressera Montezuma.

Cortez Ha-ha! Vill han ha den där gamla trasiga rostiga hjälmen? Är det allt? Ha-ha-ha! Ge honom bara en, annars kan han bli för bortskämd. Och säg honom att han bara får låna den. Vi vill ha den tillbaka full med guldkorn här från landet, för vi vill se om detta landets guld liknar det som rinner hemma i våra floder och som är så rikligt att alla våra sandstränder är av guld. Säg honom det! Ha-ha!

Marina Hjälmen är din, Tendile.

Tendile Du är klok, Marina, som så kan koncentrera din kaptens mångordighet. Men vad går hans religion egentligen ut på? Det är det som Montezuma är mest angelägen om att få veta.

Marina Den är kärlekens religion.

Tendile Är det därför hans soldater sprider främmande sjukdomar hos våra kvinnor?

Marina Nej, det har ingenting med kärlekens religion att göra.

Tendile Ändå gör hans män det. Och du har ingenting att invända mot deras sätt? Har du själv kanske undgått att bli sjuk av Malinche?

Marina Jag förstår deras religion och vet att den är god.

Tendile Varför är den god?

Marina Vi offrar inte människor.

Tendile Det är något nytt som kommer att väcka Montezumas nyfikenhet.

Cortez Vad fan babblar ni om? Vad säger han, Marina?

Marina Jag försökte förklara kristendomen för honom.

Cortez Ja, det är bra. Fortsätt med det. Säg honom att vi minsann ska utrota allt avguderi här i landet. Det finns bara en gud, och det är madonnan och hennes son, och den är mycket bättre än alla hans missfoster och vidunder till guldkalvar. Här får han en käck mössa också som han kan sätta på Montezuma, så att han har den på sig när jag kommer. Han kan få en pinnstol också. Dom saknas här i landet. Montezuma ska sitta anständigt när han träffar en sån som mig.

Tendile Vad säger Malinche?

Marina Han ger dig även dessa presenter åt Montezuma.

Tendile Säg honom att vi tar emot hans goda vilja med vördnad och tacksamhet.

Marina Montezuma skall ta emot dig med vördnad och tacksamhet.

Cortez Det är bra. Det är allt vi ber om. Sen när vi väl är inne i hans stad skall vi se vad vi kan göra åt saken. Antagligen får vi väl bränna ner hela rasket så att vi kan bygga kyrkor i stället.

Tendile Vad säger han?

Marina Han säger att han ser fram emot att få träffa Montezuma.

Tendile I sinom tid, i sinom tid. Montezuma besväras man inte i onödan. Hans omedelbara närhet till gudomen bör störas så sällan som möjligt.

Cortez Vad säger killen?

Marina Du får träffa Montezuma så småningom.

Cortez Ja, det ska vi nog allt se till. Se nu till, lilla gumman, att gossen här packar sig i väg så att vi kan få fart på ruljangsen nån gång.

Marina Du kan nu återvända till Montezuma.

Tendile Vi tackar och avlägsnar oss. (*reser sig och går med sina tjänare.*)

Cortez Går han på dina finter?

Marina Malinche, vi skall nog få vårt guld så småningom, men du måste ha tålmod. Aztekerna är inte så dumma som du tror.

Cortez Med den klokaste av dem på min sida har de ingen chans mot oss. Vi har ju hela civilisationen bakom oss.

Marina Ja, men de har trots allt kultur.

Cortez Kulturen skiter jag i. Den får komma sedan. Guld är det enda som räknas tills vidare, det har Montezuma, och det vill väl du ha med?

Marina Du har gett mig mera än vad någon aztek någonsin gett mig. Därför tror jag på er religion med modern och barnet.

Cortez Och det gör du förbannat rätt i, min tös. Du har åtminstone förstånd att satsa på rätt häst, vilket ingen annan indian har, utom alla andra som vill ha Montezumas guld lika mycket som jag.

Marina Varför vill ni vita gudar ha guld? Räcker det inte med att vara gudomliga?

Cortez Vi hade ingen kyrka, flickan min, om inte påven från början byggt upp den enbart med guld.

Marina Jag förstår inte.

Cortez Nej, det förstår du inte, och det gör du rätt i. Fortsätt med det, och vi skall ha god nytta av dig.

Scen 3. Som scen 1.

Montezuma Nå, Tendile, vad har du lärt dig av Teulerna? Är de gudar eller människor?

Tendile Jag har med mig presenter ifrån dem.

Montezuma Låt se.

(Uppvaktning bär in presenterna: stolen, mössan, den rostiga hjälmen och glaspärlorna.)

Vad är detta för slag?

Tendile Gåvor från Quetzals ättlingar.

Montezuma (indikerar stolen) Vad är det där? En opraktisk torkställning för tvätt?

Tendile Deras anförare menade det som en tron för den gudomlige att sitta på.

Montezuma (indikerar mössan) Och det där? En narrmössa?

Tendile Ett diadem åt den gudomlige.

Montezuma (indikerar hjälmen) Vad är det här? En soppterrin som inte kan stå?

Tendile Jag utbad mig om den särskilt. Den liknar bonaden på Huichilobos huvud, inte sant?

Montezuma En mycket degenererad och förfallen ättling i så fall.

Tendile Men där finns dock vissa likheter.

Montezuma Den är i så fall högst en dålig efterrapning. Och vad är det här? (tar upp glaspärlorna) Falska pärlor?

Tendile Det var den första av Malinches gåvor.

Montezuma Heter han Malinche?

Tendile Han kallas så.

Montezuma Det är inte ett gudomligt namn. Vad är han för en typ?

Tendile En bullersam figur, mycket åbakig men med pigga ögon och kvickt förstånd. Han har charm.

Montezuma Smutsig eller ren, stor eller liten, kraftfull eller svag, myndig eller saktmodig?

Tendile Smutsig, ganska bred och kraftig men föga lång, temperamentsfull och myndig och mycket självsvådig.

Montezuma Med andra ord, en farlig krigare. Men hur heter han Malinche?

Tendile Han har ett annat namn på sitt eget språk som låter som Cortex. Malinche är en förkortning av "Marinas kapten".

Montezuma Och vem är Marina?

Tendile Du känner henne, o gudomlige. Det är dottern till hövdingen av Painala.

Montezuma Som sedan smusslades bort till Xicalango och fick ett sådant inflytande?

Tendile Just hon.

Montezuma Och vad gör hon hos teulerna?

Tendile Hon har antagit deras religion.

Montezuma Det var det värsta! Och varför det?

Tendile Hon är övertygad om att de kommer med fred och att deras religion är en kärlekens religion. Hon sade därtill till mig en mycket intressant sak.

Montezuma Låt höra.

Tendile (lägre) Deras religion vill avskaffa alla människooffer.

Montezuma Vad säger du!

Tendile Det är vad hon sade.

Montezuma Jag börjar långsamt begripa sammanhanget. Dessa teuler är överlägsna. Därför undfagnar de oss med värdelösa presenter. Men varför vill de avskaffa människooffer?

Tendile De anser att människooffer är en omänsklig företeelse.

Montezuma Alla gudomliga företeelser är omänskliga.

Tendile Men deras gudomlighet är en kärlekens gud som ogillar människooffer.

Montezuma Det låter alltför underbart för att kunna vara sant. Och du fick förtroende för dem?

Tendile Vad Marina sade till mig som översättning av deras språk var helt förtroendeingivande.

Montezuma Jag måste träffa dessa märkliga gäster. Kommer de med fred skall icke vi kränka den freden. Kommer de med kärlek skall icke vi störa den kärleken. Kommer de med värdelösa presenter skall vi inte ge dem sämre. Vår stads portar skall öppnas för dem, vi skall mottaga dem som våra gäster på det att vi närmare må pröva dem och utforska dem. Jag tror varken de är människor eller gudar utan någonting tredje, och vad detta tredje alternativ är vill jag utröna. Därför skall jag själv nedstiga härifrån min höga gudomlighets tempel och möta dem på halva vägen.

Ceremonimästaren Vare det så som den gudomlige har sagt.

(*Tendile bugar sig med händerna mot golvet och avlägsnar sig.*)

Scen 4. 8 november 1519.

Spanjorerna (idel soldater) står vid sidan av vägen och åser de aztekiska hövdingarna, den ena ståtligare än den andra, först defilerande, sedan burna förbi i ständigt allt mera praktfulla bärstolar.

Bernal Diaz Vilken slösande prakt!

Juan Garcia Vi har kommit till ett rikt land.

Diaz Se, vilka ståtliga hållningar! Vilka vackra kläder de har, och hur värdigt de för sig!

Garcia Och vilka smycken de är utrustade med! Kungen av Spanien skulle blekna av avund.

Diaz Dessa är inga barbarer. Vi har kommit till en högkultur som är väl organiserad och disciplinerad med smak för stil och skönhet.

Garcia Glöm inte deras barbariska människoooffer.

Diaz Ja, det är deras enda aber. Vi har kommit med en helig mission som måste uppfyllas.

Garcia (mer och mer entusiastisk) Se på de där bärstolarna! Vilka utsmyckningar, vilket silversmide, vilka ädelstenar!

Diaz Och de blir ständigt alltmer imponerande. Men det blir glesare mellan dem nu.

Garcia Titta där borta!

Diaz Faraos gyllene glans kan inte ha varit större.

Garcia Vilken lyx! Vilken guldutsmyckning!

Diaz Det är minst fyrtio män som bär på den bärstolen.

Garcia Det måste vara kungen själv.

Diaz Ja, det kan bara vara den store Montezuma själv.

(*Samtidigt som Montezumas överdådiga bärstol bärs in kommer Cortez in med officerer från andra sidan. Han tar av sig hjälmen.*)

Cortez Den gudomlige Montezuma själv, förmodar jag?

Montezuma Och ni är Malinche. Ni och era män är de första människor jag någonsin mött som kunnat uthärda mig med blicken.

Cortez Marina, kom och översätt! (*Marina kommer fram.*) Säg honom att vi hälsar honom som vår kejsare Karl V:s första och främsta vasall i denna nya världen.

Marina (hälsar på aztekiskt vis med händerna mot jorden) Teules hälsar den gudomlige och ber att få tjäna honom.

Montezuma Flicka, vi har hört talas om dig och hoppas genom dig och dina iakttagelser få lära känna dessa främlingar bättre. Är de gudar eller människor?

Marina De är bara människor.

Montezuma Är du säker på det?

Marina De har bara en ny religion.

Montezuma Alltså står de i förbund med gudarna. Vilka gudar?

(Marina pekar på ett kors på en spansk fana och på ett krucifix som en präst bär på.)

Jag förstår att dessa är heliga symboler. Vi skall få veta mera om dem i sinom tid.

Cortez Vad säger den där sprätten? Bed honom kliva ner från sina höga hästar så att jag kan skaka tass med honom!

Marina Malinche ber er komma ner på jorden och skaka hand med honom. Han vill hälsa er.

(Montezuma ger tecken åt sin uppvaktning, stiger ner från sin bärstol, tas genast under armarna av fyra hövdingar medan tjänare sopar marken framför honom och andra lägger ut tygstycken så att han slipper beträda den. Går långsamt och värdigt Cortez till mötes.)

Diaz Vilken kunglig hållning! Vilket ädelt utseende!

Cortez Tjänare, gosse! *(sträcker fram höger hand)*

Montezuma (sträcker fram båda sina händer) Var hälsade, ärade gäster från Quetzals land! *(tar Cortez hand med båda sina)* Jag tror att vi har mycket att lära av er.

Cortez Vad snackar han om?

Marina Han hälsar er som guden Quetzals söner från andra sidan havet i öster och erkänner att vi har mycket att lära av er.

Cortez Det börjar bra. Då intar vi väl deras huvudstad, pojkar? *(spanjorerna hurrar)* Be honom visa vägen.

Marina Malinche ber att få följa efter er till Mexico.

Montezuma Min dotter, Malinche och hans pittoreska anhang är välkomna som mina gäster till Mexico och vår huvudstad Tenochtitlan. *(återvänder till sin bärstol, som med honom nu bärs helt över scenen och ut på andra sidan.)*

Cortez Vilken snubbe! Han är som farao och kung Salomo själv! Hans statsbudget måste vara Spaniens flera gånger om, så mycket guld som finns att hämta bara i hans bärstol! *(följer efter Montezuma ut.)*

Diaz Jag har aldrig sett en mer majestätisk härskare.

Garcia Hans blotta bärstol är värd mer än alla Spaniens riksregalier.

Diaz Vi har kommit till ett förlovat land.

Garcia Ja, till ett paradiset för lycksökare som lätt vill skaffa sig en förmögenhet och nya länder. Och vår lycka är redan gjord.

Diaz Glöm inte, Don Juan, att vi är hans gäster.

Garcia Vi får väl se inne i staden. *(följer efter Cortez och de andra ut.)*

Akt II Scen 1. Som akt I scen 1. *(Marina tolkar hela tiden.)*

Montezuma Ni är innerligt välkomna hit till vårt Mexico, skinande hjältar och söner av heliga gudar.

Cortez Vi tackar dig, store och härlige furst Montezuma. Din gästfrihet, storsinnet, ädelmod och goda vilja har helt överväldigat oss. Vi är stumma inför allt vad vi här i er stora rena och ståtliga stad har fått se. Överallt härskar ordning och reda, er handel och administrering är underbart smidig och väl skött, men mest av allt står vi beundrande för all den renhet som härskar i denna betydande stad. Intet stoftkorn på gator och torg, intet halmstrå och inte ett djuriskt visitkort, allt är exemplariskt och välskött som kejsarens trädgård.

Montezuma Dock har ni ej ännu sett allt. *(ger ett tecken, och hela fonden skjuts åt sidan, blottande en magnifik utsikt över hela staden med dess vithet, dess tempelpyramider, den stora sjön och byarna runt omkring.)*

Diaz Det är såsom att vara förflyttad till Perikles eget Athen och Akropolis.

Garcia Se, där är vägen och bron som vi kom över sjön längs från Ixtapalapa.

Cortez Och där är den väldiga broakvedukten som ger hela staden dess dricksvatten, ett ingenjörsverk i klass med de främsta av romarnas byggnadsverk.

Diaz Hur många städer och byar finns runt denna sjö?

Garcia Jag kan räkna till tolv minst.

Diaz Vad skulle du jämföra Mexico med? Kanske Lissabon eller Venedig?

Garcia Nej, Amsterdam eller så Konstantinopel. Men här finns ej ett enda spår av den smuts som vår europeiska civilisation överallt bara dryper av. Här är allt rent och så finputsat som om det mänskliga livet här pågick beständigt som det mest högtidliga bröllop.

Diaz Man kan nästan ta Montezumas gudomlighet i övervägande.

Garcia Ja.

Cortez Montezuma, vi har vilat ut och fått fröjdas åt ditt rikets välfärd och gästfrihet. Nu vill vi komma till saken. Vi har kommit hit för att till er förmedla den sanna tron på Jesus Kristus, den ende och evige Gudens sannfärdige son, och den Helige Ande, som alla tre är en och all världens ende och allenarådande Gud.

Montezuma Vi har redan förut hört om dessa tre gudar ni har, och vi ser ingen svårighet för dem att få existera tillsammans med våra.

Cortez Du fattar ej riktigt. Du måste förstå att det finns bara en Gud, och därför så ber vi om att kategoriskt få lov att utrensa vart tempel ni har från var avgud och ersätta dem med vårt heliga kors och madonnan med barnet.

Montezuma Det är ej så lätt. Vi har dock våra präster att tas med som ej utan vidare avskaffar fäderneärvda i folket djupt rotade kulttraditioner. Låt oss tala om något annat.

Cortez Förstår du då inte, din envisa påfågel, att alla dessa förbannade avgudar ni går och dyrkar och offrar till bara är djävlar, förbannade onda helvetiska djävlar?

Montezuma Djävlar? Ett sådant begrepp kan jag inte förstå. Och vad innebär "djävlar"?

Cortez Förklara för honom, Marina.

Marina Det är inte lätt. Det finns ej någon motsvarighet på deras språk. För aztekerna är allt gudomligt allenast av godo. Det onda finns endast hos människan.

Cortez Säg honom att alla hans pornografiska avgudabilder blott är ond vidskepelse som måste utrotas.

Marina Så kan man ej säga till Montezuma. (*till Montezuma*) O härskare, teules förklarar att hela er mytologi inte längre är giltig. De har kommit hit för att ersätta den med sin lära om den ende evige Guden.

Montezuma Jag skall kalla hit mina överstepräster och rådgöra med dem.
(*ger tecken, Ceremonimästaren för in ett sällskap pittoreska präster, somliga med långt hår långt ner på ryggen, andra i fotsida svarta kåpor med huvor, andra med färskt blod drypande ur håret.*)

Vårt förnämliga gästsällskap här av högt skinande teules från öster förklarar att gudar kan vara av ondo allenast och då kallas djävlar. Vad tror ni om det?

En präst Absurt.

En annan Fullständigt irrationellt.

En tredje Vi vill inte ha sådana gudar av dem i vårt land.

Montezuma De vill ersätta våra sedvanliga gudar med sådana.

1 präst Det kommer aldrig i fråga!

2 präst Skall vi som i generationer byggt upp vår kultur med ens gå åt sidan och avstå från frukten av sekler av arbete för några utländska uppkomlingars helt befängda idéer?

3 präst De kan draga hem med sin djävul. Den gud som är ond är ej något för oss.

Montezuma De förklarar att de vill ha kvar sina gudar och ej plötsligt avskaffa dem för att införa nya som icke är goda.

Cortez Beklagar, men de måste stryka på foten.

Montezuma Låt oss ej bli osams för en sådan småsak. Låt oss ej ta sådana spörsmål för mycket på allvar. Jag vet nu att ni blott är av kött och blod liksom jag. Ni har hört om mig att jag är närmast gudomlig, och allt i mitt hus är av guld eller silver, att jag är som Gud i min makt över Mexico, men ni ser att jag är endast en människa av kött och blod. Jag har likaså hört om er att ni har åskan i er egen makt, att ni skjuter med blixtar, att ni blott har kommit för att föra krig till förbannelse tills vi är mera förnedrade än djur i slavtjänst, men

vi är nog båda förnuftiga tillräckligt att ej ta osakliga överdrifter på allvar. Låt oss vara vänner och umgås tillsammans på högsta nivå om ej som sanna gudar så dock näst intill, och låt icke vår vänskap besudlas med osunda spekulationer i teologi.

Cortez Vi vill dock gärna se dina gudar och tempel och hur de fungerar rent praktiskt.

Montezuma Det skall ni få se. Men ni får noga se till att er onda gud, denne djävul, ej kommer in i våra heliga tempel med er.

Scen 2. Det inre av ett aztekiskt tempel.

I ett dystert dunkel lyser de sällsammaste avgudabilder.

Montezuma Detta är krigsguden Huichilobos, som noga ser till att vi alltid blott segrar.

Cortez Har ni aldrig någonsin lidit ett nederlag?

Montezuma Aldrig, förutom allenast mot jordbävningar och vulkaner.

Cortez Och vilken gud står bakom dem?

Montezuma Det är Tezcatepuca, de dödas och själarnas härskare av underjorden, som ni ser här borta.

Diaz Ett sannskyldigt monstium.

Garcia Har du sett nåt äckligare i ditt liv?

Diaz Han är som Minotaurus med ödle kropp baktill i stället för ben. Vilken skräcködlan!

Cortez Men vad är stanken här inne? Här doftar som i aldrig rengjorda slakthus.

Garcia Vad är det för sörja vi trampar i?

Diaz Och vad är det för köttklumpar som ligger där framme på altaret som liknar levande hjärtan?

Montezuma De hjärtana har blivit utskurna just denna morgon, och doften ni känner och sörjan ni trampar i är offrens blod.

Cortez Och vad var det för offer? Får, svin eller boskap?

Montezuma Ni teules behagar att skämta. Här offrar vi människor endast.

Cortez Här offrar ni människor endast?

Montezuma Ja, ingenting annat.

Cortez Och det kan du stå där och säga så rakt upp och ner? Och vad var det för människor? Åldringar, svagsinta eller ren döende sjuka?

Montezuma Vi offrar allenast de friskaste tänkbara män. De bör vara så välskapta och så gudomliga som det är möjligt. Det vanliga är att de är revoltörer och fiender som vi har tagit till fånga.

Cortez Och det kan du med att stå där och berätta?

Montezuma Malinche behagade ställa en fråga. Han har fått sitt svar.

Cortez Kom, Marina. Det här är ej någon salong för en kvinna. (*går ut. Marina stannar och tolkar.*)

Garcia Berätta för oss, o gudomlige konung, vem av dessa gudar som är den berömde Quetzal?

Montezuma Det är den här mannen här borta. Vad tycks?

Diaz Det är faktiskt en vit man men vitare än någon vanlig spanjor. Titta här, Juan, vad tycks om den blondheten och denna kraftiga grovhet? Är den icke nordisk?

Garcia Det kan vara nordmännen för länge sedan som visat sig här. Det kan vara islänningen Erik den Röde, men mer troligt är det den norske upptäckaren Thorfinn Karlsefni. Hur gammal är avgudabilden?

Montezuma Quetzalcoatl lämnade Mexico för sexton generationer och fem hundra år sedan.

Diaz Ja, det kan stämma.

Cortez (återkommer) Vad sölar ni för, era blodkorvar? Kom nu, Marina! Glöm ej att du ej längre är indian utan kristen!

Montezuma (till Marina) Prinsessa och dotter, vad har gjort Malinche så uppretad, och varför fick han så bråttom?

Marina Han tyckte ej om våra avgudabilder.

Montezuma Ändå bad han själv att få se dem. Det är icke rimligt.

Marina Han bad att få se dem blott för att få anledning till att förstöra dem.

Montezuma Vill han förstöra dem?

Marina Ja, det är det enda han vill.

Montezuma Varför bad han mig då att få bli initierad i deras mysterier? Det är ej hederligt. Han ville då bara utspionera för att kunna sedan förråda vår kult. Jag har då handlat fel i att föra er hit.

Cortez Kom då ut någon gång ur det här infernaliska ormnästet! Djävulen endast kan trivas här i denna helvetets ingång!

Montezuma Vad säger Malinche?

Marina Han säger att djävulen bor här i detta ditt tempel.

Montezuma Det gjorde han icke förrän ni kom hit. Just det bad jag ju er om, att ni inte skulle ta hit någon djävul!

Marina Jag själv kan ej riktigt förstå detta onda begrepp som de har.

Montezuma Säg då till dina gäster att de genast avlägsnar sig härifrån och tar djävulen med sig.

Marina Jag fruktar, o store gudomlige härskare, att de har fört hit sin djävul för att den skall stanna.

Diaz Kom ut nu, Juan. Dröj ej kvar här och frossa i vidskepligheternas kannibalistiska skräck!

Garcia (fascinerad) Vilken avgrund av absolut makt över folken med hjälp blott av fullständig morbiditet! Kom ej sedan och säg att ej makten är evigt självdestruktiv! Och vilken enkel, genialisk, naturlig metod att förhindra den överbefolkning som är Europas problem!

Diaz Kom igen nu, din gräslige frossare!

Garcia Och ändå är detta intet mot inkquisitionen, som gör allt i hemliga källare vad som här sker effektivt och snabbt i öppen dager och med allas gillande. (*Marina tolkar för Montezuma.*)

Montezuma Teule, ej samtliga uppskattar reservationslöst vår dagliga offring av människor.

Garcia Så det finns en opposition?

Montezuma Endast en vågar tvivla på människooffrens moral.

Garcia Då är han ganska ensam.

Montezuma Ja, ensamast men även mäktigast på hela jorden.

Garcia Vem är det om det ej är påven?

Montezuma Du ser honom här.

Garcia (reflekterar ett ögonblick) Jag beklagar er, konung. (*går ut efter de övriga.*)

Scen 3. Spanjorernas läger i staden.

En soldat Capitano, se här.

Cortez Vad är det?

Soldaten Det ser ut som en hemlig öppning.

Cortez Du har rätt. Den har omsorgsfullt murats igen som en förseglad grav. Tror du det kan vara Axayacas skatt?

Soldaten Montezuma har någonstans i denna byggnad gömt sin faders arvegods, säger ryktet.

Cortez Bryt upp det, men försiktigt. (*flera soldater tar i tu med arbetet.*)

Garcia Ni har redan plundrat aztekerna på miljoner gånger mera än vad ni givit dem. Räcker inte det? Måste ni även bryta upp deras gravar?

Cortez Tig, din korkskalle. Du vet tydligen inte vad som är bäst för dig.

Soldaten Capitano, se här. (*en kammare har öppnats full med de kostbaraste guldskeerter.*)

Cortez Axayacas skatt! Vi har hittat den!

Diaz Om Montezuma får veta detta är vi förlorade.

Cortez Även om han inte får veta det är vi förlorade.

Diaz Vad menar ni, kapten?

Cortez Om aztekerna skulle behaga ta oss till fånga här i staden och offera oss till deras gudar är vi fullständigt skyddslösa. Och idag har mexikaner och totonaker anfallit fästningen Villa Rica de la Vera Cruz, och sex av våra soldater utom Juan de Escalante, vår borgmästare där, har dödats. Detta är början till slutet. Ni kommer väl ihåg offertemplen?

Garcia Kapten, vart vill ni komma?

Cortez Om vi skall ha någon chans alls måste vi slå till först.

Diaz Skall vi, en handfull man, slå till mot hela huvudstaden? Vi har inte en chans!

Cortez Vi skulle kunna ta Montezuma till fånga som gisslan.

Soldaten (efter allmän tankfull tystnad) Ett högt spel.

Garcia Kapten, låt oss hellre avtåga fritt för att eventuellt återkomma senare med en ordentlig armé. Vi kan inte kränka Montezumas gästvänskap med ett sådant förräderi. Historien skulle aldrig förlåta oss, om det i sin tur resulterade i en tragedi. Montezuma har aldrig nekat oss något. Han har invigt oss i sitt lands hemligaste mysterier, han har frikostigt försörjt oss och givit oss allt vad vi önskat, han har till och med låtit oss bygga en kristen kyrka mitt i hans hedniska stad, och vad gör vi som tack? Vi plundrar hans faders grav och planlägger hans tillfångatagande.

Cortez (efter en paus) Hernando Cortez är inte den som inte lyssnar till sina soldater. Tillslut graven genast. Låt ingen annan få veta vad vi där har sett. Låt det icke synas att någon varit där. (*Soldaterna börjar genast mura igen den på nytt.*) Låt hämta Doña Marina. Endast hon kan råda oss i denna sak.

Soldaten Capitano, graven är förseglad.

Cortez Bra. Och här är Marina. Hoppas hon inte märker vår upptäckt. (*Marina kommer.*) Marina, vår skyddsängel och min blivande gemål, vår förskansning i Villa Rica har anfallits, och dess kommandant och sex Teules har dödats. Mexikanerna och totonakerna runt omkring är som galna mot de som är kvar.

Marina Berätta det för Montezuma. Han skall vidta åtgärder.

Cortez Det räcker inte med det. Vi måste vara säkra på att få vara i fred. Han är den enda i hela detta rike utom du som är vänligt sinnad mot oss. Alla andra vill skära ut hjärtat på oss på offerstenen. Men Montezuma har total makt över folket. Därför måste vi försäkra oss om hans person, så att vi får makt över honom, medan han behåller sin över folket.

Marina Jag avråder.

Cortez Varför?

Marina Montezuma är gudomlig.

Cortez Skitsnack! Han är bara en människa och svagare som sådan än någon av oss.

Marina Hans makt är gudomlig.

Cortez Det är därför vi måste ha den.

Marina Om ni befläcker hans person förlorar han sin makt.

Cortez Vi ämnar inte befläcka hans person.

Marina Om ni kan låta bli är allt bra. All makt han har kommer av hans gudomlighet.

Cortez Den har vi allt skäl att skydda.

Garcia Jag vidhåller att det är bättre att lämna som ärade gäster och tåga tillbaka mot havet i fred. Vad vi redan har vunnit är trettio gånger mer än vad vår expedition kostat kronan. Dessutom har vi vunnit kunskap om landet som är ovärderlig.

Cortez Och du, din idiot, vill då inte vinna tre hundra gånger mer? Deras gudadjävlar är guld nog att ge kejsaren makt över hela Europa! Om vi nu återvänder till Cuba får jag aldrig se Mexico mer. Vi har dessutom bränt våra skepp. Vi är här för att stanna.

Garcia Jag resignerar men under protest.

Cortez Tig då stilla, din klumpfot.

Till verket, soldater! Vi måste planera i minsta detalj hur vår kupp här mot makten i Mexico skall genomföras och lyckas.

Scen 4. Som akt I scen 1. Några dörrar mot utsikten av staden är öppnade.

Cortez Herr Montezuma, jag är förvånad över er. Här går vi i godan ro och umgås öppet med ert folk och blottställer oss fullständigt i förlitan på er gästfrihet, och så visar det sig att ni samtidigt planerar att överfalla oss och döda oss. Det tolererar jag inte. Vi är ju trots allt gudar och Quetzals arvtagare. Men jag är villig att förlåta er om ni bara kommer med oss till vår förläggning och stannar där.

Montezuma (till Marina) Hur vågar han tala i den tonen till mig?

Cortez Håll käften, din slyngel, och våga inte försvara dig! Vi har rätten på vår sida. Igår anfölls vår garnison vid Villa Rica, och sex av våra män dödades jämte en häst och självaste vår gudomligaste kommandant Don Juan de Escalante. Det kan vi inte förlåta.

Montezuma (efter att ha lyssnat till Marina) Malinche, jag ber om ursäkt. Jag visste inte om att denna skymf hade vederfarits er. De skyldiga skall omedelbart bli straffade. Vi har aldrig givit någon befallning om att angripa er eller ens planerat det.

Cortez Du din feminine gigolo och haremseunuck, försök inte skylla ifrån dig. Även i Cholula hade dina kaptener och arméer fått befallning av dig personligen om att döda oss. Du har från början spelat ett skändligt dubbelspel mot oss. Vi litar inte på dig längre. Nu kommer du med oss. Du ska få det lika bra i vår förläggning som du har det här. Och jag varnar dig: försöker du några knep är du illa ute. Om du så mycket som piper sticker mina kaptener genast ner dig.

Montezuma (kastar förskräckta blickar) Malinche, ni vet inte vad ni gör. Jag kan sammankalla mina kaptener, höra vad de har gjort mot er och straffa dem om de är skyldiga, men jag kan aldrig komma med er. Det är under min värdighet. Mitt folk skulle då inte tro på mig längre. Och mest av allt skulle ni förlora på det själva.

Cortez Jag beklagar, gunstig herrn, men du har inget val. Med alla din påfågelskrudering och fåfänga gudomlighetslater har du ingenting att sätta till motvärn mot det enkla faktum att du är tvungen att komma med oss vare sig du det vill eller inte. Och hänger du inte med godvilligt måste vi släpa dig med oss med våld.

Montezuma Malinche, jag trodde ni var en klok man, men nu är ni dåraktig. Ni uppför er inte som det anstår Quetzals arvtagare, och jag börjar mer och mer tvivla på att ni verkligen är släkt med honom. Krönikan berättar att han var en ädel och skön gudomlighet med långt gyllene hår och skägg. Efter det har alla våra präster alltid odlat så långt hår som möjligt. Han var generös och hjälpte oss praktiskt med underbara gärningar och uppfinningar, som i hög grad hjälpte upp vår civilisation och utveckling, och när han reste lovade han att i framtiden skicka sina lika framstående och hjälpsamma ättlingar. Men ni har bara levt här som parasiter, satt en djävul i våra tempel, önskar ersätta våra manliga gudar med kvinnliga och till och med smutsat ner var ni har fått bo. Det enda ni har utfört här är att ni med egna händer byggt ett fullt och ynkligt tempel åt er själva. Ert tempel med all sin religion ter sig som fluglort mot våra pyramidens renhet och härlighet.

En kaptan Capitano, han bara tjarar. Vi kan inte stå här och höra honom babbla på i all evighet. Låt oss ta honom med oss och gå.

Velazquez Han har rätt! Vi har inget tålmod längre! Om han inte vill följa med oss så låt oss sticka ner honom bara och ha det gjort! Vi kan inte uthärda den här spänningen längre!

Besinna, att hans krigare när som helst kan komma och ta oss och bränna upp oss levande i deras fördömda tempel!

Montezuma (till Marina) Vad skriker den mannen om?

Marina Store gudomlige Montezuma, jag råder er att genast följa med till deras förläggning utan att slå larm, och jag kan garantera att de där skall visa er lika hög aktning som ni åtnjuter av hela ert folk här, men om ni stannar kvar här svävar ert liv i fara. Jag känner dessa teules och vet att de dödar er om ni inte följer med dem.

Montezuma Malinche, jag har en son och två döttrar inom äktenskapet. Ta dem och gör med dem vad du vill, men befatta dig inte med mitt ämbetes gudomlighet. Det råder jag dig till för allas bästa, och jag vet vad jag talar om.

Cortez Inget snack, gubbe! Nu går vi! *(lägger sin hand på honom, och tre kaptener bär hand på honom samtidigt.)*

Montezuma Rör mig inte! *(alla ryggat något tillbaka inför kraften i hans befallning.)*

Ack, vad har ni gjort! Nu är allt förlorat! Jag skall komma med er, men rör mig inte, vid alla himmelska makter! Ni gemena tempelskändare, med våld ska ni få som ni vill, men jag vet hur bittert alla skall ångra det efteråt och särskilt ni.

Cortez Vad säger han?

Marina Han följer med er godvilligt bara ni inte rör honom.

Cortez Vi ska inte röra dig, stackars överkänslige neurotiker. Kom bara med oss, och alla ska bli nöjda. *(Cortez och kaptenerna och Marina går ut med Montezuma.)*

Diaz Jag hoppas Cortez vet vad han gör.

Garcia Han vet nog vad han gör, men han har ingen blick för konsekvenserna.

Diaz Såg du hur Marina skälvde till när de grep tag i honom?

Garcia Det var som om en blixtnedslåg gick igenom hennes kropp.

Diaz Undrar vad hon egentligen tänker om det här.

Garcia (till utsikten) Farväl, du strålgången av en paradisk stad. Det tycks mig som om ett moln redan skymmer solen för din himmel. *(de går)*

Akt III Scen 1. Spanjorernas läger.

Montezuma Är dessa Teules äkta eller inte? Jag ville gärna tro det, men jag kan aldrig tro det helt och hållet. I vissa avseenden är de mera barbariska än vi, och det enda gudomliga med dem är deras makts beslutsamhet. De gör vad de vill, och ingenting kan stoppa dem. Vi indianer har alltid tagit hänsyn till varandra och aktat oss för att såra varandras känslor med att begå överilningar, medan vi i stället varit desto grymmare mot fiender och i krig. Det återstår att se hur dessa så kallade teules för sig i krig. Deras tunnor på hjul för mycket dunder men är i sin klumpighet värdelösa mot våra spjut och pilar.

Är det du, Tendile?

Tendile O gudomlige härskare, varför vill du ej längre bo bland ditt eget folk?

Montezuma Min vän, jag har det bra här. Fråga mig icke mera.

Tendile Vad gör teules med dig?

Montezuma De för sig väl och behandlar mig med fullaste respekt. Jag har rörelsefrihet fortfarande, och jag kan fritt sköta mina åligganden och alla viktiga affärer. Hela mitt tjänstefolk är här, jag har kvar mina kvinnor och kan bada dagligen, och dessutom passar tjugo hovmän, rådgivare och kaptener ständigt upp på mig. Allt är bäst som sker.

Tendile Vi tror inte längre på dessa som kallar sig teules. De för sig enbart som inkräktare, och de behandlar skymfligt våra hustrur och fortsätter att ge dem sjukdomar.

Montezuma Du överdriver, min vän. Vänta litet. Se här. – Soldat Diaz!

Diaz Ja?

Montezuma Kom hit! – Denne teule, frände Tendile, har bett mig utvälja åt honom en mycket vacker indianska till hustru. Jag har gjort vad jag har kunnat, och nu säger jag dig detta, min vän Bernal Diaz del Castillo. Jag har idag gett order om att man ger dig en

vacker flicka, men du måste behandla henne väl, ty hon är dotter till en högboren hövding. Jag har talat väl om dig för hennes familj, och de kommer att ge dig guld och vackra mantlar.

Diaz Min herre, jag är icke värdig att du visar mig en sådan godhet. Hur kan jag visa min tacksamhet? Jag kan endast kyssa dina händer i ödmjuk beundran och vördnad och be vår Gud beskydda dig så länge du lever.

Montezuma Se där, Tendile. Så uppför sig en riktig Teule. Ej alla är så mänskliga, men en och annan kan man faktiskt umgås med.

Tendile Men de flesta är bara gemena inkräktare som vill röva vårt guld och ta våra hustrur.

Montezuma Så får du inte säga, Tendile.

Tendile Det är icke desto mindre sant, och därom blir merparten av folket mera övertygat för varje dag. Du behöver blott säga ett ord, och alla dina arméer vänder sig mot dem som en man och utrotar dem från jorden. Och då skall vi ha många härliga människooffer och fira orgier i veckor och vada i deras hatade blod på själva gatorna.

Montezuma Tendile, de är fortfarande mina gäster. Inte ett hår får krökas på deras huvuden.

Tendile Du tvivlar ju själv på att de kommer från Quetzal.

Montezuma Inte desto mindre är de mina gäster.

Tendile Men du är deras fånge.

Montezuma Jag vore icke deras fånge om gudomligheten icke velat det. Gudomligheten är min frihet och mitt skydd. Jag kan ej vara någons fånge. Jag kan alltjämt när jag vill gå upp till templet och deltaga i normala mänskooffersriter.

Tendile Och de vita med sin kvinnogud och sitt absurda tomma kors går med på det?

Montezuma (ler) Min vän, de är ej blinda och besatta av sin djävul jämt.

Tendile Men när de är det kan de göra vad som helst.

Montezuma Allenast om jag dör får ni förgöra dem. Så länge deras djävul låter mig behålla livet skall jag vara deras outtröttliga beskydd.

Tendile Min konung, du är alltför god för denna världen som beskyddar giriga och smutsiga barbarer.

Montezuma Nej, min frände. Jag behagar blott att vara mänsklig.

Tendile Har du glömt då din gudomlighet?

Montezuma Jag vore ej gudomlig om jag ej var mänsklig. Det är all essens i det gudomliga: att vara blott och bart human.

Tendile Min herre, hela Mexico och alla dina riken styrs fortfarande av din och ingen annans vilja.

Montezuma Därför upphör jag ej att försöka leva upp till mitt enorma ansvar.

Tendile Teulerna är ditt livs enda börda. Du behöver bara ge ett tecken.

Montezuma Jag skall lida dem, min son, så länge det är möjligt.

Tendile Du är godheten och visheten och tålmodet själv.

Montezuma Jag gör så gott jag kan. Jag har lärt mycket av min artonåriga regering.

Tendile Må den fortsätta i evighet.

Montezuma (ler) Det gör den inte. Gå nu, frände. (*Tendile går.*)

En spansk vakt Å, den förbannade hunden! Jag är helt utled på att behöva stå här och vakta den hedna vingklippta kalkonen!

Montezuma (för sig själv) Jag hör dig, min son, och förstår dig. Men än har jag vingar som täcker allt Mexico, var även du alltjämt står under mitt skydd allenast.

Cortez (inkommer) Nå, gunstig herrn, dina aktier har sjunkit till botten! Det här ser ej bra ut för dig. Jag har talat med dina kaptener, och de vittnar mot dig. De säger, att du själv befallt dem att inleda krig och att indriva skatt, och att om vi gudomliga teules försvarade dem som du anföll så skulle ock vi utan urskiljning dödas.

Montezuma (till Marina) Hur kan jag försvara mig? Jag är ej längre i en sådan ställning att jag kan försvara mig såsom politiker mot dessa teules, som självsvaldigt har satt sig över

mig. Den endast har rätt som segrar, är deras orättvisa lag. Jag har ingenting därför att säga.

Cortez Du är enligt vår spanska lag skyldig till att ha givit befallning om att alla vi skulle dödas. Det brottet förtjänar man döden för enligt vår lag.

Montezuma (till Marina) Jag var härskare över ett land som blev hemsökt av inkräktare som spred kaos i mitt land vid kusten. Som härskare var det min plikt att ej endast se på. Observera att jag även samtidigt sände er de mest frikostiga gåvor för det att ni kanske var gudar och ättlingar till vår Quetzal.

Cortez Detta brott ligger ej desto mindre dig till nedrig last, och vi måste statuera exempel. Dock är jag barmhärtig och nådig som teule, och jag skulle aldrig gå med på att du blev bestraffad med döden.

Montezuma (till Marina) Hur kan man ens om man är gud reflektera och allvarligen överväga att straffa en härskare för att han gjorde det enda han kunde ha gjort?

Cortez Dock är dina kaptener så skyldiga som någon brottsling kan vara, och de skall bestraffas med döden. De skall brännas levande här framför din egen boning, och du skall se på.

Montezuma (till Marina) Denne gud är ej mänsklig.

Cortez För fram de förbannade mördarna!

(fem hövdingar med bakbundna händer förs in och fjättras vid fem stycken pålar.)

1 Hövdingen Min store härskare, kan du tillåta detta?

2 Hövdingen Vi lydde allenast ditt ord.

3 Hövdingen Du allenast kan tala med dessa gudomliga djävlar. Bed om vår förskoning.

4 Hövdingen Vi har inte annat än lytt våra order.

5 Hövdingen Vårt brinnande kött komme över ditt huvud.

Montezuma Malinche, du kan icke mena att fullgöra detta! De äro som barn jämfört med dina djävlar till conquistadorer!

Cortez Den narren har fräckheten att protestera. Tag hand om den ömklige stackaren. Bind honom baktill och låt honom noga se på.

(fem spanjorer tar hand om Montezuma.)

Montezuma Ni förgår er mot allt universum!

Cortez Sätt bara en trasa i munnen på honom om han vågar tala.

En spanjor (sätter handbojor baktill på Montezuma) Seså, ta det lugnt bara, konung! Vi genomför bara sedvanliga människooffer på spanskt vis.

Cortez Sätt fyr på de dödsdömda!

(Man tänder eld under de fem bälten. En tjock rök utvecklas.)

Montezuma måste se på, bakbunden och munkavlad.)

Giv noga akt på vår dom, Montezuma! Det här kallas rättvisa!

Scen 2. Senare.

Marina Malinche, det här går för långt.

Cortez Och vad har du att påstå, din slyna?

Marina Du måste ge konungen fri. Annars tappar han ansiktet inför sitt folk, han förlorar sin makt, och det kan bara leda till att ni blir utdrivna om inte dödade till sista man. Med att kränka vår konungs gudomlighet fläckar ni bara er egen.

Cortez Min flicka, jag har ingen tanke på att ytterligare inskränka din konungs frihet. Jag straffade hans fem kaptener för att de bekrigat oss, och jag bestraffade honom med att tvinga honom se på, det var allt. Jag är nöjd. Alla domar har uppfyllts, rättvisa har skipats, och vår Montezuma, som jag håller innerligt av, är ej mindre en härskare över sitt folk idag än han var innan vi kom.

Marina Du förstår ej aztekernas mentalitet. Deras tålmod är utan ände, men när det tar slut är aztekernas vrede och blodtörst långt hemskare än någon äkta spansk djävul.

Hans brorsöner framhåller ständigt för härskaren nödvändigheten av att ni blir utdrivna. *Han* endast håller tillbaka aztekernas ständigt tilltagande vrede.

Cortez Min flicka, du är bara kvinna. Du vet ingenting om spanjorer. Om jag ej förstår mig på dina azteker så vet du än mindre om mina spanjorer. Jag lovar dig att de är oemotståndliga. De har rest hit för att kuva en hel kontinent, och de kommer att göra det, vare sig det kostar dem deras liv eller ej. De är dårar och galningar kanske, men inget kan stoppa dem och inte ens dina vilda azteker. Men nu vill jag träffa vår vän Montezuma. Hur mår han idag?

Marina Han är vänlig och storsint som vanligt.

Cortez Hans tålmod med oss är det mest gudomliga med honom.
(går ut till honom)

God morgon, gudomlige!

Montezuma Var även du hälsad med en god morgon, Malinche.

Cortez Hur mår du idag?

Montezuma Jag mår väl efter gudarnas vilja.

Cortez Och har du tänkt över mitt anbud?

Montezuma Malinche, jag har mycket noga funderat på saken och kommit till följande. Jag tänker väl om er konung som skickat er så långa vägar för att endast hälsa på mig, och jag har efter långt övervägande avgjort att ställa mig under hans välde. Vi har icke båtar ens att skicka över till Cuba, men han äger skepp som han sänder ut att segla runt hela världen, så att de far bort emot väster men kommer tillbaka från öster. En sådan monark är mig långt överlägsen, och jag accepterar med glädje att ställa mitt rike till hans underbara förfogande. Därför är jag även villig att gälda er skatt, men jag vill ge er kejsare mera än så.

Jag vet nog att ni så snart ni anlände hit lät uppbräta den hemliga ingången till min gudomlige faders gravkammare och att ni upptäckte hela den skatt som där finns. Hela denna omätliga skatt, Axayacas gudomliga arv ifrån aderton generationer, vill jag ge er kejsare. Ni har mitt lov att gå in i den hemliga kammaren och där förse er med allt vad där finnes.

Cortez (tar av sig hjälmen) Min herre, vi är icke värdiga....

Montezuma Nog nu om det. Nu till mera väsentliga saker. En kris är i uppsegling hos detta folk. Jag har ej lyckats nog övertyga min släkt, mina brorsöner och mina härhövitsmän om att jag är en frivillig gäst hos er och ej en fånge. De önskar befria mig till varje pris och hemföra mig åter till mina palats mitt i staden. Men mest angelägna om att få förändring till stånd är vårt heliga prästerskap, och deras makt över folket och över soldaterna är bara mindre än min. De förklarar det vara nödvändigt att anfälla er och helst döda er till sista man och åtminstone jaga er bort ifrån landet för gott. Jag har ensam försvarat er mot hela mitt stora folk, jag har ansträngt mig nog till det yttersta för att bevara er fred och aztekernas, men denna djävul som farit i folket går icke att stilla. Er avrättning av mina fem stackars tjänare gjorde ej saken bekvämare. Mest har det retat mitt folks raseri att fem lysande hjältar blev offerade men ej åt gudarna. Det var fem lönlösa offer då hjärtanen deras uppbrändes med köttet. Det mest skall mitt folk aldrig någonsin kunna förlåta er.

Cortez (sätter åter på sig hjälmen) Du ber oss alltså försvinna?

Montezuma Jag manar er till det för ert eget bästa och förrän det händer en olycka. Om ni beger er tillbaka till varifrån ni en gång kom har ni icke förlorat det minsta på hela affären, men om ni uppskjuter er återmarsch skall ni blott bli mera lidande för varje dag som ni dröjer.

Cortez Din humbug! Du vill bara smärtfritt bli av med oss! Vi har ej skepp ens att segla med!

Montezuma Ni kan lätt bygga er nya. Jag har själv fått se hur ni flinkt byggt er skepp här och seglat omkring på vårt härliga Mexicos insjö. Förresten så brände ni själv era skepp

när ni kom. Jag har aldrig förstått den gudomliga visdom som kunde förmå er till frivilligt skeppsbrott.

Cortez Om vi måste lämna ditt land måste du följa med oss.

Montezuma Omöjligt. Då blir ni blott säkrare anfallna. Jag endast kan garantera er fullständig säkerhet omkring ert återtag. Så länge jag är hos er är ni osäkra.

Cortez Vi stannar här. Vi far aldrig tillbaka.

Montezuma Ånyo jag skönjer er outrannsakliga visdom som ni kallar vid namnet djävul och som jag själv skulle mer definiera som motsatsen till allt förnuft.

Cortez Dra åt skogen, din stolte alltför dominerande och överlägsne kapun! Vi skall noga begrunda din varning, vi tackar dig för den, men vi kommer aldrig att lyda din vilja. Vi dör då långt hellre och till sista man. (*går*)

Montezuma (till Marina) Förstår du dig på honom?

Marina Ju mera man börjar förstå dessa eldfångda teules, dess mindre förstår man dem. I mitt försök att begripa mig på dem har jag endast blivit beroende av dem som slav, och jag fruktar att det nog blir alla aztekens och rödhjade naturmänniskors öde så småningom. Något styr dessa gudomliga teules som är all gudomlighets motsats.

Montezuma Och det är det stora mysteriet som vi har att komma till rätta med.

Akt IV Scen 1. Som akt I scen 1.

Utsikten öppen men i skymningsbelysning.
Guatemoc inför församlade präster och hövdingar.

Präst Vad vi vill veta, Guatemoc, är om vår store herre Montezuma fortfarande är gudomlig eller ej.

Hövding Det går de mest otroliga rykten i staden om att han helt har övergått till främlingarnas tro och blivit dem lydigare än oss. Och folket tror på dessa rykten och tar dem på allvar.

en annan präst Han kommer alltmera sällan för att offra människor hos oss. Är han med oss mot främlingarna eller med främlingarna mot oss?

Tendile Låt Guatemoc tala!

Guatemoc Mina herrar, jag besöker min store farbror dagligen hos de fördömda främlingarna, som jag aldrig har trott att är några äkta söner till Quetzal. Därtill är de för råa och vulgära, de luktar för illa och har för konstiga sjukdomar, och de behandlar oss som djur. Det gjorde inte Quetzal. Men ingen av oss kan förstå hur svår vår store Montezumas situation är. Han är varken med främlingarna mot oss eller med oss mot främlingarna. Han är med både oss och främlingarna och anstränger sig till det yttersta för att bevara freden till vilket pris som helst. Priset han får betala är hans egen värdighet och ett förnedrande beroende av främlingarna. Men betalningen av detta pris får även vi, hans eget folk, vara med och betala, och detta kan vi inte acceptera.

Hövdingarna Hör! Hör!

Guatemoc Om vi inte gör oss av med dessa stinkande främlingar nu blir vi aldrig av med dem, vi blir alla smittade av deras sjukdomar, våra hustrur får alla sjuka barn med dem och blir sjuka själva, denna skändliga rasblandning måste upphöra för vår egen ras skull! Därför anser jag att vi måste anfalla deras läger medan vi ännu har möjlighet, befria vår älskade Montezuma från deras våld om det är möjligt, och döda dem alla till sista man så att ingen sådan grobian sedan någonsin vågar visa sig här i vårt fria land mera.

Alla Rätt så! Just så! (*Öronbedövande bifall.*)

Tendile Mina herrar, ett ögonblick! Älskar vi icke alla Montezuma? Vill vi icke alla ha honom tillbaka här hos oss levande? Men om vi anfaller de stinkande främlingarnas läger så dödar de honom genast! Det har de lovat! Är det inte sant, Guatemoc?

Guatemoc Min farbror har själv sagt att den risken finns.

Tendile Han är omtyckt av de stinkande främlingarna som han är omtyckt av oss. Så länge han har inflytande över deras högste befälhavare bråkar de inte med oss, och vi slipper ha dem här i staden. Är det värt att slakta varje stinkande främling till priset av vår gudomlige härskare Montezumas liv? För att inte tala om alla deras liv som måste dö därigenom, kanske både du och jag, ädle Guatemoc.

(mummel i församlingen)

Jag vet att vår store Montezuma dagligen arbetar på att få främlingarna bort härifrån. Han har stor övertalningsförmåga, och alla hans tunga förnuftsskäl talar för att de måste lämna vårt land innan de själva far illa. Låt oss vänta och hoppas så länge Montezuma lever, ty så länge han lever, så länge beskyddas vi av gudomligheten. Blott om han sviker må vi anfalla Quetzals stinkande bastarder.

Guatemoc Min farbrors släkting Tendile har talat förnuftigt. Låt oss hoppas på vår store härskare Montezumas visdom så länge han ännu lever och inte sviker oss.

(allmänt bifall under mummel)

Scen 2. Spanjorernas läger.

Guatemoc Min farbror, vi kan ännu hålla stånd, men folket är oroligt.

Tendile Det var med yttersta nöd som din brorson och jag kunde avstyra ett angrepp på dina skyddslingar igår.

Montezuma Mina fränder, jag har goda nyheter. Allt verkar nu ordna sig av sig själv. Våra älskade främlingar har fått problem. En stor flotta teules har landat vid kusten med flera tusen soldater, ej för att bråka med oss utan, hör och häpna, för att bråka med Malinche. De har kommit hit för att föra honom tillbaka till hans eget land som fånge anklagad för förräderi, och där borta blir han troligen offrad på teulernas manér utan att gudomligheten ägnas någon tanke. Vad sägs om det?

Tendile Kommer då barbarerna att komma hit och slåss för att hämta Malinche?

Montezuma Vi slipper till och med det. Malinche beger sig själv till kusten för att slåss mot sina egna män. Och har vi tur så dödar samtliga varandra.

Guatemoc Märkligare nyheter har jag då aldrig hört. Vad är det för ett galet folk, den här förryckta vita rasen?

Montezuma Om de är besläktade med vår Quetzal så är de långt mer än degenererade. De är ett mellanstadium mellan gud och hund, och detta monstrum, som de dyrkar, kallas djävul.

Guatemoc Och hur skall vi bäst utnyttja denna märkliga situation?

Montezuma Tyvärr så lämnar teules några kvar att hålla deras garnison och övervaka mig. Jag själv blir ej befriad av Malinches galenskaper. Men de flesta av dem ger sig ner till kusten, och när de är borta skall vi noga förbereda oss. Om de har kraft att återvända hit när deras orgier av vänslakt slutats, skall de känna, när de återkommer, att de icke är välkomna. Vi skall ej mer försörja dem, och våra hem skall vara stängda för dem. Och då borde de begripa, tycker man, att de har ingenting i vårt land mer att göra. De har fått sitt guld, och om de vill behålla det så gör de klokast i att fortare än kvickt försvinna.

Guatemoc Men de vill ha mera guld. Så länge de får mera guld så vill de stanna kvar.

Montezuma Jag medger att den risken finns. Men om de följer girighetens dårskap har de ingen chans. Då har ni rätt att döda dem till sista man.

Scen 3. Djupare skymning över utsikten.

En hövding Vad nytt från teulernas fördömda läger?

En präst Vi har bara åtnjutit förbannelse från deras håll så länge de har varit här.

Guatemoc Tendile, du har ordet.

Tendile Vänner, läget är väl närmast melankoliskt. Medan vi här fröjdades åt främlingarnas avfärd och berusade av skadeglädje firade förryckta orgiefester fyllda med hänryckta mänskooffer enligt traditionens feber, segrade Malinche över sina landsmän, och den segern köpte han med Montezumas guld. Han mutade de män som kommit för att fångsla honom, och de krigar samtliga nu under illsluge Malinches ledarskap. De är på väg tillbaka hit i större obönhörlighet och kraft än någonsin. Vi hade tidigare blott att göra med en fårscock. Nu är teules en armé av järn.

Guatemoc Det är den första biten av den stora hela katastrofen. Alla andra är än värre.

Tendile Bland Malinches fiender fanns en märkvärdig man som varken var av deras eller vår ras. Han var helt och hållet svart, och sådant exemplar av människa har aldrig skådats förr av någon i vårt land. Dock var det teules som tog honom hit. Han förde med sig en ohygglig sjukdom som består i utslag över hela kroppen som man måste klia och som blott blir värre när de klias. Hela ens utseende förstörs, och slutligen så dör man. Denna sjukdom har nu drabbat alla tlaxcalaner och finns säkert redan här hos oss.

Alla Förbannelse! Vi måste döda alla främlingar förrän det är för sent!

Guatemoc Men det är ej det värsta. Fortsätt, käre vän Tendile.

Tendile Ni vet alla vad som ägde rum när de var borta. Vi försökte rädda och befria Montezuma, men han själv avstyrkte våra angrepp och bad oss att lugna ner oss. Om han icke hade ingripit så hade han nu varit fri och hans fångvaktare ordentligt slaktade till sista man. Men efter den missräkningen så ordnade vi till en fest med dans och offer. Då blev vi mitt under festen lömskt angripna av de stinkande banditernas fördömda kommandant, och många av oss dog, och vi fick bara kål på sex av dem. Malinche hörde om spektaklet, och han sade: "Går det så till medan jag är borta är ej själve Montezuma mer att lita på och vill jag ej ha något mer att göra med den hunden."

en hövding Sade så den dock förståndige Malinche?

en annan Kallade Malinche Montezuma för en hund?

Tendile Själv fick jag höra det, ty jag var där då.

en präst Alltid får vi skulden för vad teules själva ställer till. Om mäktige Malinche icke längre umgås med vår högste gudom Montezuma, då finns intet hopp mer för de sinnessjuka teulerna.

Tendile De är ej sinnessjuka. De är blott fel programmerade, hjärntvättade och djupt förvirrade av eget ledarskaps förryckta religion, dess fanatism och djävul.

en hövding Vi har inget annat mer att göra än att driva ut dem rakt i havet innan de förintar oss med all sin galenskap!

en präst Vi kan ej mer ta hänsyn till att Montezuma finns i deras läger.

Guatemoc Dagens order: ingen mat och inget öppet hem åt teules! Det har Montezuma själv nu förespråkat.

många Låt oss följa Montezumas vilja in i döden.

Scen 4.

Montezuma Jag vill icke.

Cortez Du måste!

Montezuma Ni kan döda mig men icke tvinga mig.

Cortez Du ensam kan rädda oss. Vi måste få fritt återtåg. Annars blir vi offrade till sista man!

Montezuma Det är för sent nu. Ni skulle ha lyssnat till mig när det ännu gick an.

Cortez Du är mesig som en gammal kvinna!

Montezuma Dina förolämpningar har aldrig bitit på mig.

Cortez Upp med dig nu och tala till ditt folk! Annars dör lika många av dina som av mina undersåtar, ja, dubbelt flera. Du är landets enda diplomat, du är den ende som kan undvika en tragedi.

Montezuma Mitt eget folk hör inte längre på mig. De har valt en ny härskare åt sig. Jag blev inte ens informerad. Jag har ingen gudomlighet kvar i deras ögon.

Cortez Det har du visst det. Var inte barnslig nu. Sitt inte här och sura. Ingen blir gladare eller friskare av att fasta, och vi har ingen nytta eller glädje av att du svälter ihjäl dig.

Montezuma Malinche, ända sedan den första dagen vi träffades har du oavbrutet arbetat på att tilldela mig hjärtesår. I början förstod jag inte dina förolämpningar, först här i Mexico förstod jag att det var det det var, och ju mera du har märkt att dina angrepp på min personlighet har gått hem, desto hårdare har du förnyat dem, och desto grymmare har du gjort dem. Nu begär du av mig att jag själv skall tilldela mig det djupaste hjärtesåret av alla med att tala till mitt folk efter att de förkastat mig. Hur kan du göra det?

Cortez Det var inte jag som detroniserade dig. Det var ditt eget folk.

Montezuma Jag vet. Men de gjorde det till följd av allt vad du gjort tidigare. Jag förlorade min sista gudomlighet i det ögonblick du kedjade fast mig inför mina fem trogna tjänares avrättning. Nu begär du att jag skall avstå från det sista av min mänsklighet. Jag beklagar, Malinche, men du kommer aldrig att lyckas med att göra mig till en djävul som du.

Cortez Herr Montezuma, jag beklagar, men du har inget val. Du måste opp dit och tala ditt folk till rätta, ty du är ännu Montezuma.

Montezuma Jag har ingenting att säga dem eller dig.

Cortez Hämta hit en präst, för guds skull. (*en präst kommer skyndandes*) Få honom att samarbeta. Annars är vi förlorade.

Prästen Jag kan inte tala med honom utan Marina.

Cortez Hämta då hit den där slinkan, för guds skull! (*Marina föres in.*) Försök du tala din konung till rätta. I egenskap av kvinna kanske han lyssnar till en kvinna.

Marina Vad begär du av mig?

Cortez Din plikt.

Marina Den har du redan tagit från mig. Jag har ingenting mer att ge dig.

Cortez Vill du att din son med mig skall dö?

Marina Nej.

Cortez Få då den där fähunden upp på muren så att han kan skaffa oss fritt återtag.

Montezuma Stackars jungfru, de vita är inte snälla med oss.

Marina Jag är inte jungfru.

Montezuma För mig är du alltid en heligare jungfru än deras madonna, som dock födde barn. Att de ändå kallar henne jungfru är fullt i enlighet med all deras galenskap.

Marina Även jag har fött barn.

Montezuma Men du gjorde det mot din vilja. Därför är du en heligare jungfru än deras gudinna.

Marina Jag vill ändå be dig gå upp på muren och tala till ditt folk.

Montezuma Varför?

Marina Annars dör du utan att de har fått se dig en sista gång.

Montezuma Mitt folk ger mig skulden för att teules plundrat våra tempel och störtat våra gudar.

Marina Det var en ärofull strid uppe i templen. Många teules dog och blev offerade. Jag deltog själv i de heliga riterna. Folket jublade. Aldrig har jag så frossat i blod som i teulernas blod.

Montezuma Min flicka, jag trodde du stod över sådant.

Marina Min fader, du ensam har alltid stått över sådant.

Montezuma Det är sant. Jag offerade själv alltid endast blott för att tillfredsställa de mina, aldrig mig själv.

Marina Tala till de dina. Det är din sista chans. Teules dödar dig ändå.

Montezuma Men du skall leva.

Marina Ja, ty jag är kristen. Jag har gått med i deras hyckleri och deltar i det. Det är nämligen det enda sättet att överleva i den kristna världen.

Montezuma Min dotter, om jag ändå skall dö är det lika bra jag gör det stående och offentligt. Hjälp mig upp.

Marina Säg vad du vill. Teules skall ändå aldrig begripa.

Montezuma Men jag känner att mitt hjärta ej skall klara av det.

Marina Glöm ditt hjärta. Tänk på din själ.

Montezuma Tror du vi har någon själ? Det förnekar våra gäster.

Marina Min fader, endast vi som dör fria från deras religion och dess massterror har någon själ.

Montezuma Jag tror du har rätt, flicka. *(Tar sig upp.)*

Cortez Bra, Marina! Du fick det vacklande vraket på fötter!

Marina Det var inte din förtjänst.

Cortez Skryt lagom.

Diaz (till Garcia) Tror du han klarar det?

Garcia Om han klarar det är han mera gudomlig än Kristus.

Montezuma (kommer fram till bröstvärnet. Tungt beväpnade spanjorer bevakar honom från höger och vänster och bakom honom. På andra sidan takets bröstvärn aztekiska krigare och präster i fullaste krigskostymring.)

Jag ber er, mitt folk, att låta teules återvända till havet.

flera hövdingar Tyst i massan! Det är Montezuma! Tyst! Montezuma talar!

(aztekerna blir dödstysta)

Montezuma (mycket trött och svag) Jag vet att det är för sent, jag vet att ni valt en annan, jag vet att jag är döende, jag vet att ni kommer att döda alla teules, jag vet att allt vad ni gör är rätt, jag vet att detta är mitt avsked till er, men om ni kan så gör inte saken värre utan låt teulerna gå.

En hövding Vår fader, vår store herre och härskare, hur smärtsam är icke din uppenbarelse! Hur djup är icke din olycka och dina barns och dina släktingars olycka! Säg vad du vill, och vi skall göra vad du vill, bara du förlåter oss.

Montezuma Då har jag blott en enda bön.

Hövdingen Vi lyssnar.

Montezuma Låt inte teules få döda mig.

Hövdingen (förstår och ropar högt:) Låt inte teules få döda honom!

(En skur av stenar regnar spontant över muren, flera av spanjorerna blir träffade,

Montezuma segnar ner.)

Cortez Ta bort honom därifrån, för guds skull!

Diaz (bär ner Montezuma tillsammans med andra) Han är skadad.

Cortez Var träffades han?

Diaz I huvudet, på armen och på benet.

Cortez Bagateller.

Garcia Han är död.

Cortez Kom inte med några amsagor, din bastard. Han kan inte vara död.

Diaz (lyssnar på bröstet) Hans hjärta slår inte längre. Han måste vara död. Det kan vara hjärtat som gav efter.

Cortez Stå inte där som asgamar och blockera liket! Han får inte vara död! Vakna, Montezuma, din såspilt! *(slår honom på kinderna, öppnar ögonen på honom, spottar på honom, gnuggar honom,)* Han får inte vara död! Hämta hit vatten och slå på honom! *(man slår på honom ett ämbar vatten.)*

Diaz Han är död! *(gråter)*

Cortez *(resignerande, medveten om att stämningen är vänd till djup sorg hos alla.)*

Pissa på honom tills han vaknar. *(går)*

Soldaterna (klagar och gråter) Vår fader! Vårt enda skydd! Vår konung! Vår fader! Hur ska det nu gå med oss? Vi är förlorade!

Akt V Scen 1. Samma kväll, samma plats, inomhus.

- Marina* Han är död nu och det definitivt.
- Cortez* Kunde läkarna inte rädda honom?
- Marina* De gjorde sitt bästa, förband väl hans sår, men när han åter vaknade upp slet han upp alla deras förband och lät såren förblöda.
- Cortez* Vi hade som väl var en präst som åtminstone lyckades rädda hans själ.
- Marina* Han lät sig aldrig omvändas.
- Cortez* Kvinna, vad säger du?
- Marina* Han slängde sitt krucifix i sitt nattkärl och spottade på prästens hostia.
- Cortez* Då var den mannen en djävul.
- Marina* En djävul är du, ingen annan.
- Cortez* Var aktsam med dina förbannade ord.
- Marina* Jag har noga lärt känna dig, Hernando Cortés, och allt vad du går för de här femton månaderna. Du har skänkt mig en son, och som tack har jag varit dig mera lojal än jag någonsin varit mitt folk, och jag vet vad du är. På ditt eget språk kallas en sådan som du egoist, ett ord som aldrig vi kände till. Du har aldrig tänkt på någon annan än dig, och allt vad du har uträttat har endast varit för din egen skull. De omätliga skatter du samlade upp, som du sade, åt kyrkan och kejsaren har du förskingrat i mutor och gömt för dig själv, och allenast en bråkdel har skickats till Spanien och utdelats åt dina tappra soldater som lön. Var har alla de guldtackor hamnat, som du stöpte om från vår härskares och hans familjs underbara och oöverträffade konsthantverk? Jag kan slå vad om att du grävt dem ned djupt i jorden på ett säkert gömställe. Förräderi, mutor, bedrägerier och hänsynslöst svek är det enda du kan, och jag tvivlar ej på att du även en dag skall förskjuta din ende sons moder och ge henne över åt någon brutal officer när du tröttnat på henne, när hon börjar få sina rynkor, när du slitit ut henne och hennes skönhet är hopplöst förbrukad för gott, ty så plägar det gå för de hustrur som teulerna tar sig med falskt sken av engifte, trohetsed och evig lojalitet. Du har redan haft tre kvinnor som du befruktat vid sidan av mig fastän du ej är gift med en enda av oss. Och du tillvitar Mexicos folk för promiskuitet, bigami, skändlig omoral, månggifte och disciplinlöshet!
- Cortez* Grälände kvinnor är värre än krig, men tillsammans är de ännu värre än helvetet. Kvinna, vi upplever kanske vårt livs sista natt, ty om vi icke flyr denna natt flyr vi aldrig om inte från livet och det ofrivilligt. Jag medger att allt vad du säger är sant, men jag lovar dig, vackra indianska, ändå, att jag faktiskt är mycket human i jämförelse med alla mina kolleger. Den mördaren Narvaez, som kom från Cuba för att göra slut på mig av endast avund, var en värre slaktare än alla dina ohyggliga präster tillsammans. För honom är alla indianer blott boskap, och han hade aldrig ens talat med vår Montezuma men hängt honom endast åt gamar i närmaste träd så fort han färdigt utnyttjat honom, ett öde som troligen blir Guatemocs, som beslutat sig för att utplåna oss eller dö själv med sin stad och sitt folk. Han är en tapper kämpe men har ingen chans, och hans motstånd kan endast tyvärr resultera i hela din stads systematiska jämning med marken och utplåning av det aztekiska väldet för evigt.
- Diaz (kommer in)* Min herre, aztekerna anfaller. Vi måste ge oss iväg genast, nu eller aldrig.
- Cortez* Jag kommer. Min nådiga, följer du med oss och blir en av oss, eller stannar du hos dina blodvadare, dina hjärtslaktare, kannibaler och ädla kusiner?
- Marina* Du vet att jag ej längre har något val. Er ohyggliga djävul har mig i sitt våld, och jag har blott att följa dess öde. Jag har blott mig själv att anklaga och skylla som lät mig förledas, förföras och tjusas av er mor med barnet från början. Jag vet nu att den modern var blott en hora och hennes barn endast en galen fanatiker.
- Cortez* Jag kan ej påstå med säkerhet att du har orätt, men faktum är att den symbolen har segrat i ett tusen fem hundra år och att hela den rikaste världskontinenten med Mexico som gyllne hjärta är maktlös mot denna, som du säger, sköka och dåre. Det

finns inget rike i denna guldflydande nya värld som ej skall utplundras av oss ohejdbara kristna och icke ett folk i din värld som ej skall bli förslavat av oss som ditt eget. Vår sköka och långhårige impotente högmodige dåre är mera gudomliga än tio tusen barmhärtiga kloka och storsinta gudomligheter som din Montezuma.

Garcia (inträder) Capitano, aztekerna har rivit alla broar. Vi måste antingen simma eller färdas med båt. Natten blir en mardröm utan like. Mexicosjön kokar redan av överfulla kanoter med krigiska kannibaler i skräckinjagande monsterkostymer.

Cortez Även om många av oss denna natt blir uppsläpade till de aztekiska prästernas blodiga knivar så skall vi en dag dra ut proppen ur denna förtjusande sjö och igenfylla samtliga detta Venedigs kanaler så att hela Mexico blir blott en öken av torra sterila ruiner. Det är, min bergtagna vildinna, din skökas och dåres fantastiska makt. Vi dör kanske fem hundra av oss denna natt, men det skall kosta er hundra tusen och däribland samtliga Mexicos adelsfamiljer. Ty Jesus, vår konung, var endast en snickarson och en arbetare.

Marina Din religion är ej orättvis endast men gudlös dessutom.

Cortez Du får kalla den vad du vill, och det är säkert sant allt vad du vill anklaga den för, men den är och förblir tyvärr sanningen, som det är bättre att vara en vågkam av än att med dumdristig envishet motstå den och därmed endast bli krossad som slutresultat.

Marina Om det ej finns en återuppståndelse för oss azteker så fanns det ej heller för din herre Jesus.

Cortez Om han uppstod eller lät bli vet vi ej. Att aztekerna kommer att göra det är föga troligt. Det hör ej till saken egentligen om Jesus verkligen uppstod. Det enda som gäller är att hans orättvisa gudlösa religion faktiskt segrar för alltid.

Marina Och djävulen?

Cortez Vad vill du veta om djävulen?

Marina Var kommer djävulen in?

Cortez Vad är djävulen om icke vapnet som Jesus använder sig av för att jämt kunna segra?

(De gå ut. Allt slocknar. Luften uppfylls av vilda blodtörstiga aztekskrin, vapenlarm, sårades klagovrål och döendes stönanden.)

14-18.11.1988.

Efterskrift.

Det intressanta med detta drama är åskådliggörandet av den spanska conquistadormalitetens möte med indianernas. Det är ett utpräglat indiandrama och som sådant kanske unikt, indianerna framställs som ädla och förståndiga i all sin grymhet medan spanjorerna under Cortez dominans framstår som enkla barbarer i all sin kristendom. Montezuma och Cortez är dramats båda motpoler, konungen tragiskt sårbar i sin totala upphöjdhets ädelmod och välvilja, och Cortez fullständigt avskyvärd i sin omedvetna bestialitet, som han fräckt försvarar med att han "i jämförelse med sina kolleger är human" och med kristendomens etablerade ofelbarhet. Mellan dem står Marina, den indianska tolken, dramats enda kvinnoroll, som aldrig översätter Cortez grovheter utan att dessa anpassas efter Montezumas öron. Endast därigenom kunde spanjorerna lura till sig Mexico.

Dramats versifikation i daktyler och jambler varvas i vanlig ordning med prosa i mera svårtydbar blandning än någonsin. Första akten är på prosa, andra aktens två första scener är i högstämnda daktyler, och sedan vidtager den ständigt alltmer svårutredbara blandningen. Den tragiska röda tråden är dock klar: Montezumas utomordentliga godhet som härskare (med tvivlet på den egna nationalkulten som pricken på i-et) blir hans och hans folks undergång, genom just detta tvivel, som får honom att visa kristendomen tolerans, genom hans storsinta generositet, som Cortez utnyttjar till att använda Montezumas guld som mutor åt sina egna landsmän som sänts ut för att krossa honom, vilket de lyckats med om Cortez inte haft så mycket guld att besticka dem med, och genom Marinas sällsamma agerande, som består i att hon lurar sig själv utan att hon själv fattar det förrän det är för sent, och vilket Montezuma i sin godhet minst av alla genomskådar.

Dramat slutar med den historiska natten, "*la noche triste*", då spanjorerna utdrevs från Mexico, tyvärr blott för att senare återkomma och då lägga hela staden i ruiner. Här slutar dramat med indianernas enda lilla tillfälliga seger över spanjorerna. Dramat kan också ses som en analys av hur imperialismen som mentalitet fungerar, en brottslig mentalitet som idag är lika aktuell som någonsin genom exempelvis Kinas förfarande med Tibet.

Renskrivet digitalt Göteborg 9 september 2002.